

Vážení,

není snad již nikoho, kdo by nevěděl, jak klíčové jsou v současné společnosti informace. Obzvláště citelně si tuto skutečnost uvědomujeme ve chvíli, kdy se nám žádaných informací nedostává. Během krátké doby jsme se naučili používat médium, které nám informací poskytuje nejvíce - Internet. A právě díky němu zjišťujeme, že ještě vzácnější je schopnost informací interpretovat, pochopit, o čem všem vypovídá, a na správném místě ji vhodně použít.

Jedním z nejlepších příkladů je fenomén, který nás všechny obklopuje a každého z nás se osobně týká, SPOLEČNOST. Každý má jistý vjem toho, co toto slovo znamená, jen málokdo si však uvědomuje, o jak složitou strukturu se jedná. Ti, kteří se zabývají vědeckým poznáním lidské společnosti, jsou dobří jenom pro to, aby v médiích okomentovali

nejnovější událost (pokud možno jednou nerozvitou větou). Jejich druhým přínosem je také krátká noticka "autor je sociolog" za článkem v novinách.

Sociologie, věda o společnosti, leží někde mezi alchymii a čtením z kávové sedliny. A nemůžeme se divit. Matematiku učíme děti už od první třídy, také fyziku a spolu s ní další přírodní vědy se učí na základní škole úplně každý. Ale kdo se setkal se sociologií, kromě těch, kteří ji vystudovali?

Je nabíledni, že sociologie se neobejde bez společnosti, protože by neměla co zkoumat. My si však nyní pokládáme otázku, zda by se náhodou neobešla společnost bez sociologie. Předkládáme Vám proto mimořádné, nulté číslo Sociologického webzínu SOCIOweb, periodika, které si vzalo za cíl seznamovat širokou veřejnost se sociologií a jejím poznáním a umožnit jí lépe porozumět lidské společnosti, alespoň té, ve které žijeme.

Na této webové adrese naleznete od ledna 2003 každých čtrnáct dnů nové vydání Sociologického webzínu SOCIOweb, budete se moci průběžně účastnit diskuse s předními českými sociology, kteří se nebudou vyhýbat diskutovat závažná současná témata, stejně jako se budou snažit zprostředkovat Vám základní poznání o lidské společnosti a předkládat Vám výsledky výzkumů, které česká sociologie provádí.

Přeji Vám tedy zajímavou výpravu za poznáním.

Adéla Seidlová

«TEORIE PRO VŠECHNY»

»

Sociologické metody

Sociologické metody - postupy, jak objevit, vysvětlit či ověřit poznatky - lze rozdělit na kvantitativní a kvalitativní. V případě kvantitativních metod se ze zvláštností zkoumaného vzorku usuzuje na vlastnosti celé populace, zkoumá se množství jedinců a to tak, aby jejich výběr byl reprezentativní. Výsledků se dosahuje pomocí statistických postupů. Je zde nutná redukce dat - realita je zjednodušena na několik proměnných/vlastností a několik vztahů mezi nimi. Zkoumaná skutečnost se musí vtěsnat do předem připravených schémat. V případě rozhovorů se často spoléhá na to, že lidé chápou pojmy stejně, mají stejné životní zkušenosti, jazykové schopnosti apod., a také že odpovídají skutečně podle svých názorů či svého jednání. Kvantitativními metodami získáme omezené informace o mnoha jedincích - ovšem reprezentativní pro celou populaci. Pomocí těchto metod se snažíme testovat (potvrdit či vyvrátit) hypotézy.

Kvalitativní metody umožňují problém pochopit, jít více do hloubky. Porozumět podstatě problému, který ještě dobře neznáme, získat více informací o už trochu známém jevu anebo zcela nový náhled na něj. Pomáhají nám pochopit běžný život lidí v přirozených podmínkách - z jejich pohledu, v jejich interpretaci, v jejich jazyce. Poznatky však nelze generalizovat na celou společnost. Mohou vést k formulování nových hypotéz nebo teorií.

Oba typy metod používají stejné techniky, ale jejich provedení se liší. Mezi nejběžnější kvalitativní techniky patří rozhovor, pozorování, analýza dokumentů. Rozhovor může být částečně strukturovaný - jsou dána témata, ale otázky se přizpůsobují předchozím odpovědím, přidávají se další, vysvětlující otázky... Nebo se jedná o rozhovor zcela volný, tedy spíše o volné vyprávění. Dalšími možnými způsoby jsou pozorování a analýza dokumentů, nejen osobních (deníky, dopisy), ale i novin, knih...

Rozhovor však může být i zcela strukturovaný - vedený na základě dotazníku, potom se jedná o techniku čistě kvantitativní. Také pozorování a zkoumání dokumentů mohou být provedena kvantitativně - jestliže je provedeme na dostatečně reprezentativním vzorku a sáhneme k určité nutné redukci dat.

Oba způsoby sociologického zkoumání mají své výhody a nevýhody, navzájem se mohou velice dobře doplňovat. Lze je využít při stejném výzkumném projektu. Kvalitativní metody mohou doplnit či vysvětlit kvantitativně odvozené závěry; kvantitativní mohou posloužit

k ověření závěrů z kvalitativní analýzy. Vědci většinou kladou důraz na jeden z obou typů – na základě svého přesvědčení, ale také podle typu zkoumaného problému – pro některé je jedna z metod vhodnější. Zajímá-li vás toto téma více, doporučuji knihu Miroslava Dismana „Jak se vyrábí sociologická znalost“ (Karolinum, Praha 1993).

Iva Chludilová

»

Datové služby v oblasti sociálních věd

Velká část současné sociologie a dalších sociálních věd je založena na analýze materiálů získaných při terénních empirických šetřeních zkoumaných společností. Tento výzkum, pokud se např. jedná o statisticky reprezentativní dotazovací šetření, bývá často finančně i organizačně a pracovní náročný. Informační hodnota získaných dat ale obvykle přesahuje záměry výzkumného projektu, pro nějž byla vytvořena. Lze je použít pro další výzkum. Výzkumník nemusí organizovat vždy nové šetření a může svou práci podložit "sekundární analýzou" dříve vytvořených dat.

Pro tento účel jsou budovány struktury, které mají umožnit co nejširší využívání dat i mimo původní projekt. Již od 60. let, kdy došlo k rozšíření počítačového zpracování dotazovacích šetření, ve světě vznikají veřejně přístupné archivy elektronických dat. Vedle toho existuje řada projektů, které zpřístupňují svá vlastní data nebo jsou zaměřeny na poskytování dat k určitému konkrétnímu tématu. Výsledky a někdy i primární datové soubory z šetření pochopitelně poskytují i statistické úřady.

Od 90. let dochází v oblasti sociálních věd k obrovskému rozvoji datových služeb. Je to způsobeno především dvěma faktory. Na jedné straně je to rozšíření mezinárodní spolupráce ve výzkumu a růst poptávky po mezinárodních srovnávacích studiích. Pro tento druh výzkumu jsou archivy zvláště důležitým zdrojem materiálu a vytvářejí pro něj často i organizační zázemí. Na druhé straně Internet radikálně zlepšil a zlevnil přístup k datovým službám. Kterýkoliv počítač připojený na Internet dnes umožní poměrně snadný přístup k obrovskému množství dat ze sociálních výzkumů uchovávaných v příslušných organizacích po celém světě.

Datové služby bývají určeny primárně pro odbornou veřejnost. Poskytují data, která slouží k dalšímu statistickému zpracování a méně už hotové výsledky. Přesto lze najít i dostatek materiálu hotového pro použití mimo vědeckou komunitu. Rubriku aktualit SOCIOwebu bych proto rád využil k informacím o zajímavých zdrojích dat ze sociální oblasti, které by mohly být přínosné jak pro odborníky v oblasti analýzy dat, tak i pro ostatní čtenáře se zájmem o sociální tematiku. Prvním příspěvkem bude informace o přístupu k výsledkům série mezinárodních šetření Eurobarometer.

Mgr. Jindřich Krejčí

»

Důvěra v instituce

Téma důvěry v instituce můžeme najít jak ve velkých sociologických šetřeních zabývajících se transformačním procesem v České republice, tak i v pravidelných výzkumech veřejného mínění. Tyto výzkumy měří míru důvěry v různé ústavní i neústavní instituce – např. prezidenta, vládu, parlament, místní zastupitelstva, církve atd. Ukazuje se, že jednotlivé instituce se navzájem liší mírou důvěry a že dochází i k proměnám těchto důvěr v čase. Sociologové si proto kladou otázku, co ovlivňuje míru důvěry v jednotlivé instituce a v důsledku čeho dochází k jejím proměnám.

Při zkoumání důvěry je třeba si nejprve uvědomit, že důvěra je vždy vztahem, který je utvářen dvěma stranami. V našem případě tedy míra důvěry v instituce závisí na jedné straně na důvěryhodnosti samotných institucí - na jejich pověsti a výkonu, na straně druhé na obecné ochotě lidí důvěřovat.

Výzkumy prokazují, že například proměny důvěry ve vládu či parlament úzce souvisí s momentálními rozhodnutími těchto institucí a dopady těchto rozhodnutí na celkovou politickou a ekonomickou situaci země. Kromě toho je míra důvěry ovlivňována i konkrétními činy a vystupováním jejich zástupců v médiích. Pověst a výkon samotných institucí tedy patří k významným faktorům ovlivňujícím míru důvěry.

Na druhé straně z výzkumů vyplývá, že existují různé skupiny populace vykazující rozdílnou ochotu důvěřovat institucím obecně. Větší důvěru institucím tak prokazují například lidé s vyšším vzděláním a také lidé s lepší životní úrovní. Zajímavé ale je, že na ochotu důvěřovat nemá ani tolik vliv výše příjmu či bohatství rodiny, jako spíše subjektivní vnímání ekonomické zajištěnosti a pocit spokojenosti se stávajícím životním standardem. Větší důvěru projevují také ti, kteří jsou obecně spíše spokojeni s celkovou situací ve společnosti a do budoucnosti se dívají s optimismem. Míru důvěry v jednotlivé instituce tedy na druhé straně ovlivňuje také obecná ochota lidí důvěřovat institucím, která vychází jak z objektivních životních podmínek, tak z celkového životního postoje.

Z těchto zjištění vyplývá, že míra důvěry v instituce nepodává pouze obraz o momentálním stavu konkrétních institucí, ale že je zároveň obrazem celé naší společnosti.

Mgr. Markéta Sedláčková

»

Sociologická paradigmatata a jejich vztah k předmětu sociologie

Předmět sociologie není vůbec lehké definovat. Sociologie totiž je na rozdíl od přírodních věd, jakými jsou fyzika, chemie nebo biologie, vědou multiparadigmatickou. To znamená, že každá přírodní věda uznává vždy jen jedno paradigma na rozdíl od sociologie, která uznává několik paradigmat současně.

Abychom si vysvětlili, co vlastně slovo paradigma znamená, je dobré uvést příklad.

Fyzici v době před publikováním Einsteinovy teorie relativity vycházeli při formulaci svých teorií z Newtonových zákonů. Pár set let jim to stačilo, ale po čase přece jen zjistili, že v přírodě existují jevy, které nelze pomocí Newtonových zákonů objasnit. To jim umožnila až Einsteinova teorie relativity. Fyzici tedy přijali teorii relativity jako dobrý základ pro svá další bádání a upustili od univerzální platnosti Newtonových zákonů. Jinými slovy došlo ke změně paradigmatu. (Ve fyzice další změnu v paradigmatu znamenala nejprve kvantová mechanika a nejnověji teorie superstrun.) Paradigma je tedy souhrn pravidel, poznatků a teorií, které pokládají vědci v dané vědě za daný a neměnný základ pro své další zkoumání, o němž už není nutné diskutovat. Pokud se o něm začne diskutovat, může dojít k další změně, ale jen od jednoho paradigmatu k druhému.

Sociologové naneštěstí tak snadnou situaci nemají, jelikož v rámci sociologie existuje více paradigmat současně. Každé z těchto paradigmat sice zkoumá lidskou společnost, avšak do každého paradigmatu spadají různé sociologické školy, koncepce a myšlenkové proudy, a ty se v předmětu svého zkoumání liší.

Je obtížné jednoznačně vymezit jednotlivá paradigmata a přiřadit k nim správně všechny sociologické školy, koncepce a myšlenkové proudy. Toto je jedno z možných vymezení:

a) paradigma faktualistické předpokládá, že existují sociální fakta oddělená od jednotlivce, která lze objektivně měřit. Patří sem pojmy jako sociální struktura, normy, anomie, instituce, skupina.

b) paradigma behaviorální vychází z toho, že základem je konkrétní chování individua ovlivněné danou situací. Tato situace se vytváří v procesu sociální interakce a komunikace.

c) paradigma definiční vychází z předpokladu, že daleko důležitější, než skutečný stav věcí, je, jak danou situaci vidí a chápou (interpretují) její aktéři.

Jak je vidět, každé paradigma umožňuje zkoumat společnost z odlišného úhlu pohledu. Díky tomu lze nalézt mnoho předmětů sociologického zkoumání. Který z nich bude pokládat za vlastní ten který výzkumník, záleží jen čistě na něm.

Mgr. Daniel Čermák

»

Socializace

Slovo socializace patří ke sloům, která se v sociologii vyskytují velmi často právě proto, že vyjadřuje základní sociální zakotvenost každého z nás. Socializace znamená vrůstání člověka do společenského prostředí, ve kterém žije, a je to něco, co se týká každého jedince, a to i těch, kteří se vědomě snaží odlišovat od většinové společnosti. Není totiž podstatné to, zda je člověk „socializován“ do většinové společnosti či

do subkultury, která stojí na okraji či se dokonce považuje za deviantní.

Význam společenského prostředí pro člověka je daný jeho základní biologickou přirozeností. Lidé se jako biologický druh liší od všech ostatních živých tvorů tím, že mají mnohem méně vyvinutu instinktivní výbavu a rodí se se schopností přizpůsobit se různým životním podmínkám. Lidé jsou schopní žít od rovníku po severní pól, kočovat, pěstovat pšenici či riskovat na burze. To, které z možností se nakonec u daného jedince projeví, není dané jen biologickými předpoklady, ale především prostředím, ve kterém vyrůstal, a prostředím, ve kterém se pohyboval a pohybuje jako dospělý člověk.

Důležité je, že pro člověka je důležité prostředí, ve kterém vyrůstal, ale i prostředí, ve kterém žije jako dospělý. Lidská existence je sama o sobě chaotická a lidský organismus nezajišťuje přirozeně žádný řád a stabilitu jednání. Řád a do značné míry schopnost jednat získáváme teprve při jednání s druhými lidmi, protože v kontaktu s druhými se učíme rozumět nejen tomu, jak jednat a které chování je „správné“, ale i nejzákladnější představu o tom, co věci jsou a jaké je jejich místo ve světě.

Zájemcům o danou problematiku můžeme doporučit knihu Petera L. Bergera a Thomase Luckamana *Sociální konstrukce reality*, v níž se dočtou nejen o tom, co je socializace, ale i o tom, jakou roli hraje jazyk při vytváření našeho každodenního života či o tom, jak se vytváří lidské vědění a to, čemu lidé věří.

Mgr. Dana Hamplová

»

Émile Durkheim (1858 – 1917), francouzský sociolog, filosof, pedagog a člověk

Emile Durkheim byl pokračovatelem Augusta Comta a jeho pozitivistické tradice (základní definicí pozitivismu je vědění založené na faktech v protikladu založeném na dohadech a spekulacích) a zakladatel sociologismu (směr prosazující sociologické – pozitivistické pojetí a řešení obecných společenských otázek). Definoval sociologii jako vědu s vlastním předmětem zkoumání a metodou, tedy co a jakým způsobem zkoumá. Předmětem sociologie je podle Durkheima sociální realita a při jejím zkoumání kombinuje sociologie teorii a empirickou metodu. Dalšími Durkheimovými přínosy bylo prosazení sociologie na univerzitách v celé Francii a také přibližování sociologického poznání široké veřejnosti.

V jedné ze svých prvních knih *Pravidla sociologické metody* napsal, že sociální fakty mají být zkoumány jako věci a jejich vysvětlení podloženo daty. Tímto způsobem sám postupoval při zkoumání sociálních příčin sebevražd. Durkheim nehledal individuální a psychologické příčiny, které vedou jedince k tomu, aby si vzal život. Základní otázkou, kterou si kladl, bylo vysvětlení různé míry sebevraždnosti v rozdílných společnostech. Spolu se svými spolupracovníky sesbíral a

analyzoval statistické údaje o míře sebevražd ve vybraných evropských zemích. Jako hlavní ukazatele míry sebevraždění určil rozsah sociální integrace a morální regulace v dané společnosti. Tedy, do jaké míry je jedinec součástí společnosti, a jak daná společnost reguluje život jednotlivce.

Dalším předmětem Durkheimova zkoumání byl dopad přechodu tradiční společnosti ke společnosti industriální. Durkheim zdůrazňoval, že v období sociálních změn, kdy dochází k narušení původních mezilidských vztahů a dělby práce, vzrůstá důležitost sociologie. V moderní společnosti jsou na sobě podle Durkheima lidé více závislí, protože na rozdíl od minulosti jsou více specializovaní. Společnost jako taková se skládá z jednotlivců specializovaných na různé obory, které můžeme přirovnat k ozubeným kolečkům mechanického stroje vzájemně závislých a neschopných fungovat jedno bez druhého.

Při svém studiu forem náboženství primitivních australských kmenů či severoamerických indiánů hledal Durkheim nejjednodušší formu náboženství, na základě které bychom mohli pochopit původ víry. Tvrdil, že hlavní úlohou náboženství a víry je integrace společnosti. Na základě tohoto poznání navrhl zavedení výuky morálky, která by plnila tuto integrační funkci, osvobodila by však společnost od přílišné regulace tradičním náboženstvím.

Durkheimovo dílo přesto, že bylo a je kritizováno pro celou řadu dílčích nedostatků, položilo pevné základy sociologie jako moderní, sekulární a empirické vědy.

Petra Rakušanová, M.A.

»

Volební preference politických stran

Zjišťování tzv. „volebních preferencí“ provádí více agentur zabývajících se výzkumem trhu a veřejného mínění, zabývá se jím také Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu Akademie věd ČR (CVVM). Pro agentury jsou výzkumy volebních preferencí (a před parlamentními volbami také volební prognózy) ne jenom službou veřejnosti, ale svým způsobem také reklamou v nejlepší smyslu toho slova. Na rozdíl od reklamy používané na trhu výrobků a služeb tento způsob reklamy vypovídá hodně o kvalitách firmy, která výzkum provádí a prezentuje.

Volební preference jsou zjišťovány různými metodami, na základě společné úmluvy agentur STEM a TNS Factum a bývalého Institutu pro výzkum veřejného mínění (od 1.1.2001 je IVVM součástí Sociologického ústavu AV ČR, nyní CVVM), jsou upraveny některé podmínky zveřejňování výsledků volebních preferencí. Tyto strany se ale shodly na tom, že volební a stranické preference je možné zjišťovat různými metodami. Porovnávat proto výsledky šetření různých agentur bez znalosti toho, jakými metodami byly získány, není proto plně relevantní.

CVVM zjišťuje volební preference následující sekvencí dotazů: „Představte si, že

by příští týden byly volby do Poslanecké sněmovny. Šel byste volit? Rozhodně ano, spíše ano, spíše ne, rozhodně ne, nebo nevíte?“ Dále je všem respondentům, kteří mají volební právo, pokládána tato otázka: „Kterou stranu byste volil?“ Tato otázka je tzv. „open-ended“, to znamená, že respondentům nepředkládáme varianty odpovědí, ze kterých si mají jednu odpověď vybrat (jak to naopak činí některé agentury).

Každý zveřejněný výsledek výzkumů veřejného mínění říká, jaký je názor společnosti na konkrétní otázku s vysokou pravděpodobností (např. 95 %), např. že 58 % české veřejnosti podporuje přípravu České republiky na vstup do Evropské unie, statistická odchylka se pohybuje na hranici ± 2 %. Statistická odchylka, příp. statistická chyba, vzniká ve výzkumech veřejného mínění proto, že není možné se ptát všech obyvatel republiky, občanů, nebo voličů. Velikost výběrového souboru, tedy těch, koho se ve výzkumech ptáme, se pohybuje většinou mezi 1 000 – 1 500 respondenty, větší výběrový soubor bývá ve výzkumech používán pouze mimořádně. Tato „statistická odchylka“ tedy udává, o kolik se může skutečnost lišit od údajů získaných ve výzkumu.

Ing. Adéla Seidlová

«AKTUALITY»

»

Anketní referendum ČSSD

Proč se výsledky referenda ČSSD liší od výsledků výzkumů veřejného mínění? Které z nich jsou přesnější či věrohodnější? Jsou to ty, které se mohou opřít o desetitisíce vyplněných hlasovacích lístků, nebo ty, za nimiž stojí „pouhá“ tisícovka respondentů? Problém není zdaleka nový a zdaleka nejde o první případ, kdy se dostává do širšího povědomí veřejnosti.

Ve skutečnosti lze podobnou situaci nalézt již u samotných kořenů vědeckého výzkumu veřejného mínění, v USA 30. let. V roce 1936 probíhala prezidentská kampaň a jako tradičně se při této příležitosti vynořovalo nepřeborné množství předpovědí a „prognóz,“ jak dopadnou. Mezi těmito tzv. „slaměnými hlasováními“ bylo možno nalézt i bohatě podloženou předpověď časopisu Literary Digest, která se zaštiťovala 2,4 miliony(!) hlasovacích lístků, odevzdaných jeho čtenáři. Ta za vítěze voleb označila Landonu. Způsob prognózování, kdy se zjišťují názory pouze určité skupiny lidí – zde čtenářů onoho časopisu, se však nepozdával George Gallupovi a jeho spolupracovníkům z Amerického ústavu pro výzkum veřejného mínění. Ti měli na metodiku tvorby přesných volebních předpovědí značně odlišné názory. Zkusili proto vlastní nový postup a zeptali se na jejich prezidentského favorita nesrovnatelně menšího počtu lidí, ovšem vybraných tak, aby tento výběrový soubor ve sledovaných vlastnostech kopíroval celou společnost. Kromě toho, že za vítěze nadcházejících voleb předpověděli Roosvelta, oznámili navíc, komu příkne vítězství časopis,

varovali, že se bude mýlit a uvedli také důvody tohoto omylu.

A jak to tenkrát dopadlo? Kdo měl pravdu a předpověděl vítěze voleb správně? Pochopitelně to byl G. Gallup a jeho spolupracovníci, kteří respektovali statistická pravidla a postupovali podle zákonů teorie pravděpodobnosti. Věděli, že pokud se podaří vybrat takový soubor lidí, který bude ve všech znacích shodný s celou populací (tzn., že ve výběrovém souboru jsou stejné podíly mužů a žen, různých věkových a vzdělanostních skupin, svobodných a ženatých atp., jaké jsou v celé společnosti), nemusejí se dotazovat tisíců lidí, ale že stačí několik stovek. A naopak, i kdyby se zeptali třeba stotisícového souboru respondentů, který by se však od celé populace lišil, byly by získané výsledky dosti pravděpodobně mylné.

Odhalit příčinu omylu časopisu *Literary Digest* není nijak složité. Jde pochopitelně o způsob, jakým byly názory lidí získávány. Odborně se této metodě výběru respondentů říká „samovýběr“, což má signalizovat skutečnost, že na účast lidí ve výzkumu nemá výzkumník takřka žádný vliv. Zda na anketu odpoví, či nikoli, je pouze rozhodnutím samotného respondenta. Nepochybně pak odpovídají zejména ti lidé, kteří se o danou věc zajímají, kterých se nějak dotýká, nebo ti, kteří se zkrátka rádi vyslovují ke všemu. Takový soubor však nutně nekopíruje celou populaci! Velice pravděpodobně jde o zvláštní skupinu lidí, kteří se od ostatních nějakým způsobem liší – mimo jiné zřejmě i v preferenci určitého prezidentského kandidáta. Dá se pak cynicky konstatovat, že jimi vyslovené názory platí jen a pouze pro tuto skupinu a že se nedají zobecnit na celou populaci. Toto je i případ referenda ČSSD.

Opačný zmíněný příklad odpovídá výzkumům veřejného mínění, jejichž moderní podoba je G. Gallup zakladatelem. Mimo jiné i díky jím zavedeným zásadám reprezentativity výběrového souboru (tzn. zajištění shody vlastností výběrového souboru a celé populace) a standardizace procesu dotazování (zajištění totožných podmínek získávání odpovědí od všech respondentů) jsou sociologové schopni produkovat přesnější předpovědi i na základě nesrovnatelně menšího počtu dotazovaných, než jakým se chlubí ankety nejrůznějšího druhu. I ty mohou nepochybně být účinnými nástroji zjišťování názorů. Jsou však použitelné jen pro určité speciální účely – když chceme znát názory nějaké skupiny, např. návštěvníků muzea, čtenářů určitého časopisu apod. Jejich výsledky však v žádném případě nelze zobecňovat a tvrdit o nich, že platí pro celou populaci – na rozdíl od výsledků výzkumů veřejného mínění a sociologických výzkumů obecně.

Mgr. Jiří Vinopal

»

Biografická identita v pohraničí

Dokončení mezinárodního výzkumného projektu – stručné seznámení s průběhem výzkumu a jeho badatelským záměrem.

Výzkumný projekt s názvem „Biographische Identitäten in Grenzraum“ (Biografická identita v pohraničí) se začal realizovat v roce 1999. Nositelem tříletého vědeckého grantu byla německá Univerzita Göttingen a hlavním koordinátorem projektu sociolog Prof. Dr. Peter Alheit, Ph.D., disponující mnohaletými zkušenostmi a řadou vědeckých prací z oblasti biografické sociologie. Partnery a spoluřešitelé výzkumného projektu byly badatelské týmy Sociologického ústavu AV ČR – oddělení České pohraničí (vedoucí koordinátor projektu Prof. Ing. František Zich, DrSc.) a polské Univerzity Wrocław. V průběhu tří let (1999 - 2002) docházelo k pravidelným společným setkáním v rámci pracovních seminářů (workshopy), kde probíhala intenzivní diskuse k dosavadním poznatkům i metodologickým postupům.

Jak z názvu výzkumného projektu vyplývá, naše badatelské úsilí bylo zaměřeno na poznání biografické identity a mentality obyvatel česko-německo-polského pohraničí – území euroregionu Nisa – Neisse – Nysa. Každý vědecký tým se zaměřil na výzkum obyvatelstva vlastního území, na jehož vědeckých poznacích byly vypracovány „národní“ studie, které slouží nejen jako materiál pro pochopení místních „poměrů“, ale jsou předmětem dalšího mezinárodního srovnání. V rámci tohoto srovnání probíhá diskuse na téma národní povaha – mentalita, její historické zdroje a současné projevy.

Českou část území euroregionu Nisa tvoří Liberecko, Jablonecko, Semilsko, Českolipsko a severní část Děčínska (téměř 0,5 milionu obyvatel). V těchto okresech jsme v průběhu tří let provedli více než 100 rozhovorů, které se staly základním empirickým materiálem našeho vědeckého bádání. Rozhovory byly prováděny mezigeneračně (dvojice respondentů – tandem prarodič, vnouče) vždy v rámci jedné rodiny. Výzkum se tedy soustředil na současnou nejstarší generaci „dědů“ a „babiček“ a jejich vnuků a vynechal tak záměrně rozhovory se střední generací.

Rozhovor s respondentem byl veden tak, aby představoval volné biografické vyprávění o vlastním životě, nejrůznějších zážitcích, zkušenostech (např. z války, odsunu, událostech po roce 1948, atd.) i o kvalitě a způsobu současného života. Snažili jsme se do vyprávění nevstupovat a ponechat respondenta volně sdělovat svůj „životní příběh“.

Získané rozhovory byly podrobně analyzovány a interpretovány v rámci pracovních seminářů. Zajímalo nás, s čím se ve svém životě (biografii) nejvýrazněji identifikuje generace našich prarodičů a jakými způsoby předává životní zkušenosti, hodnoty, postoje a tradice svým vnoučatům. U nejmladší generace jsme se zaměřili na způsob „pokračování“ či „nepokračování“ těchto obsahů. Účelem bylo zjistit změnu generačního chování.

Jednotlivé národní studie byly dokončeny během října a listopadu 2002 a jejich knižní publikace se očekává počátkem roku 2003.

Současně předpokládáme zveřejnění badatelských poznatků (mentalita obyvatel, změna generačního chování, tradicionalismus a modernita) a jejich diskusi v rámci odborných publikací a seminářů a nově i prostřednictvím SOCIOwebu v jeho jednotlivých rubrikách.

Mgr. Ondřej Roubal

»

Triky kolem deregulace nájemného

Nedávno se v tisku opět rozvířila diskuse kolem deregulace nájemného v souvislosti s pokusem Ministerstva financí obelstít Ústavní soud zrušením předpisu regulujícího nájemné a vydáním stejného předpisu pod jiným číslem. I kdybychom souhlasili s jistou mírou úpravy v oblasti cen nájemného, takové jednání státní administrativy lze označit za velmi nestandardní, až nepřijatelné. Soud naštěstí na trik Ministerstva financí nepřistoupil a zrušil i novou kopii původní vyhlášky. Olej do ohně následně přilil nejmenovaný majitel bytového domu v Brně, když v rozporu s rozhodnutím soudu o zmrazení nájemného na dobu nezbytně nutnou k přijetí zákona oznámil svým nájemníkům razantní zvýšení regulovaného nájemného.

Z jednání Ministerstva financí se zdá, že se zřejmě i nadále nehodlá s nutností postupné deregulace nájemného smířit. Je možné očekávat, že připraví nový trik podobný tomu, který jsme již měli možnost jednou spatřit. Poslední návrh zákona o nájemném z jejich dílny, jenž byl v minulém roce odmítnut Poslaneckou sněmovnou, by vedl fakticky po období pěti let ke zmrazení nájemného. Trik spočíval v tom, že by se mluvilo o deregulaci, o svobodné dohodě mezi pronajímatelem a nájemcem při jednání o výši nájemného a vyrovnávání místní hladiny nájemného v dané lokalitě, jelikož to vše by v určité formě bylo obsaženo v zákoně. Ve skutečnosti by však neplatilo ani jediné a vyrovnání místní úrovně by pouze odpovídalo dominantnímu postavení dnešního regulovaného nájemního bydlení na všech lokálních trzích nájemního bydlení. Síla triku by spočívala zejména v tom, že by se majitelům domů tentokrát mnohem hůře dokazovalo, že daný zákon má opět protiústavní charakter, pokud by se snad opět obrátili na ombudsmana a jeho prostřednictvím na Ústavní soud.

Je přitom možné prokázat, že současná regulace nájemného má nejen katastrofické následky na trh s bydlením, ale je rovněž hluboce sociálně nespravedlivá, jelikož na ní v českých podmínkách profitují zejména příjmově silnější domácnosti. Je to paradoxně právě regulace, která stojí v pozadí umělé vyvolávaného bytového nedostatku a nedostupnosti bytů pro mladé. To však

neznamená, že není potřeba rozložit deregulaci do více let, že není potřeba žádné úpravy růstu tržního nájemného, na vybraném fondu obecních bytů zavedení systému sociálního nájemného a v neposlední řadě přijetí adresného příspěvku na nájemné. Dle výsledků analýz by reforma spočívající na uvedených nástrojích vedla nejen k prudkému navýšení příjmů všech pronajímatelů (včetně obcí) umožňující obnovu bytového fondu, ale také ke vzniku fungujícího volného trhu, na kterém by např. v Praze dosahovalo skutečné tržní nájemné jen poloviny své dnešní nevyvážené hodnoty. Nezbyvá věřit, že Ministerstvo financí se nakonec rozhodne neposilovat již tak citelné napětí a začne se problémem vážně zabývat.

Ing. Mgr. Martin Lux

»

Mezinárodní šetření Eurobarometer

Od roku 1973 probíhají ve vybraných evropských zemích na základě zadání Evropské komise pravidelná reprezentativní dotazovací šetření veřejného mínění v rámci projektu Eurobarometer. Výzkumy umožňují mezinárodní i časové srovnání.

Výzkumy základní části projektu, tzv. Standard Eurobarometer, jsou organizovány dvakrát za rok, na jaře a na podzim, ve všech členských zemích Evropské unie (dříve Evropského společenství). Předmětem šetření je pravidelný monitoring sociálních a politických postojů obyvatel členských zemí. Důraz je kladen na sledování trendů, řada otázek se ve stanovených časových periodách opakuje. K tématům Eurobarometru patří postoje k integraci EU, postoje k institucím a politice EU, obecné socio-kulturní a socio-politické orientace obyvatel a demografie. Od roku 1990 jsou v rámci šetření nepravidelně dotazovány též moduly otázek na "speciální témata", např.: zemědělství, biotechnologie, energie, životní prostředí, role gender, zdraví, imigrace, chudoba, regionální identita, věda a technika, pracovní podmínky, městská doprava atp.

Na konci 90. let byl projekt rozšířen o šetření Flash Barometer. Šetření jsou organizována opět v členských zemích EU, mají menší rozsah a jednodušší metodiku a jsou zaměřena především na aktuální události. Součástí projektu však byly i pravidelné měsíční výzkumy zahrnující trendové otázky na volební chování, spokojenost s demokracií a postoje k členství v EU. Některé výzkumy byly zaměřeny na specifické cílové skupiny, např. na manažery.

V letech 1990 - 1997 probíhal výzkum Central and Eastern Eurobarometer (CEEB), který byl zaměřen na sledování postojů ke změnám v politické a ekonomické oblasti a postojů k EU v zemích střední a východní Evropy. Reprezentativní šetření bylo organizováno jednou za rok až ve 20 zemích regionu. Československo a později Česká republika se účastnila všech šetření. Hlavní témata byla postoje k reformám v oblasti demokracie a ekonomiky, média, vnímání Evropy a Evropské unie, důvěra v instituce, postoje k NATO a znalost cizích jazyků.

Od roku 2001 je organizován nový výzkumný projekt s názvem Candidate Countries Eurobarometer (CCEB), který částečně navazuje na CEEB. Šetření probíhají ve 13 zemích kandidujících na vstup do EU, tj. v Bulharsku, České republice, Estonsku, Litvě, Lotyšsku, na Maltě, v Maďarsku, na Kypru, v Polsku, Rumunsku, na Slovensku, ve Slovinsku a v Turecku. Třikrát v průběhu období podzim 2001 – podzim 2002 provádělo toto šetření v České republice ve spolupráci s Gallup Česká republika Centrum pro výzkum veřejného mínění, které je jedním z oddělení Sociologického ústavu AV ČR.

Výzkumy Eurobarometru jsou prováděny primárně pro potřeby Evropské komise. Ta ovšem produkuje podrobná mezinárodní srovnání, která pravidelně publikuje ve formě výzkumných zpráv v angličtině a v němčině. Vedle toho jsou vydávány i národní výzkumné zprávy v jednotlivých národních jazycích, které podrobněji zpracovávají šetřená témata z národního pohledu. Výzkumné zprávy v elektronické podobě jsou dostupné na Internetu Evropské komise: http://europa.eu.int/comm/public_opinion.

Pro účely dalšího statistického zpracování Evropská komise zpřístupňuje též primární datové soubory. V případě výzkumů Standard Eurobarometer a Candidate Countries Eurobarometer jsou data uvolňována nepravidelně a s několikaletým zpožděním. Data z šetření Flash Eurobarometer jsou uvolňována s ročním zpožděním. Data a podrobná dokumentace šetření jsou dostupná v Centrálním archivu ZA GESIS v Kolíně nad Rýnem, v archivu ICPSR v Michiganu a zprostředkovaně prostřednictvím členských archivů evropské sítě CESSDA, tj. též v Sociologickém datovém archivu Sociologického ústavu AV ČR. Data jsou ve formátu pro SPSS a lze je objednat přes Internet, podrobná dokumentace je dostupná on-line v ZA GESIS a v ICPSR.

ZA GESIS: <http://www.gesis.org/en/za>
ICPSR: <http://www.icpsr.umich.edu/>
CESSDA: <http://www.nsd.uib.no/cessda>
Sociologický datový archiv SOÚ:
<http://archiv.soc.cas.cz>

Mgr. Jindřich Krejčí

» **Mezinárodní šetření schopností žáků základních a středních škol**

Výzkumné oddělení Sociální stratifikace, které vede Doc. PhDr. Petr Matějů, PhD. obdrželo od ledna 2003 grantové prostředky na realizaci významného longitudinálního výzkumného projektu zaměřeného na problematiku nerovného přístupu ke vzdělání – **PISA-L** (Programme for International Student Assessment - Longitudinal), připojené k šetření PISA, které zahájila v roce 1998 Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). Cílem tohoto náročného šetření bude odhalit ekonomické, sociální a kulturní zdroje vzdělanostních nerovností v České republice, tj. zjistit míru a mechanismy, jakými se dostává některým sociodemografickým skupinám většího množství vzdělání než jiným. V dalších fázích výzkumu bude možné na základě získaných

poznatků o vlivu sociálního původu na vzdělanostní kariéru respondenta formulovat také „praktické“ strategie rozvoje vzdělání, vzdělanostní politiky a reformou českého vzdělávacího systému, včetně tak aktuálních a palčivých otázek, jako je např. jeho financování.

Standardní výzkum PISA je šetřením, které probíhá na mezinárodní úrovni. Jedním z hlavních cílů projektu je také srovnání vědomostní úrovně žáků absolvujících český vzdělávací systém (v oblastech čtenářské, matematické a přírodovědné gramotnosti) s žáky z ostatních zúčastněných zemí (kterých je více než 30). První fáze výzkumu PISA byla v České republice realizována pod vedením Ústavu pro informace ve vzdělávání. Zúčastnilo se jí cca 10 tisíc žáků a studentů z 250 náhodně vybraných základních a středních škol České republiky. Tato fáze odhalila v mezinárodním

srovnání mírně podprůměrnou úroveň čtenářské gramotnosti českých respondentů, průměrnou úroveň matematické gramotnosti a mírně nadprůměrnou úroveň gramotnosti přírodovědné. Podrobné výsledky z první fáze šetření je možné nalézt v publikaci *Vědomosti a dovednosti pro život (Jana Straková a kol., ÚIV, Praha 2002)*.

Data získaná výzkumy PISA a **PISA-L** pomohou odstranit závažný nedostatek dosavadních datových souborů používaných v českých podmínkách k analýze problematiky nerovného přístupu ke vzdělání. Zkoumání otázky, ve které fázi jedincovy vzdělávací dráhy působily jaké faktory, mohl probíhat pouze formou analýzy kohort, kdy se na vliv různých faktorů spíše usuzovalo. Česká republika až do této doby zatím nedisponovala longitudinálním výzkumem, kdy by se na jednu generaci (panelu) sledovalo, které z osobnostních faktorů a faktorů sociálního původu postupně v průběhu vzdělanostní dráhy profilují šance na uskutečnění důležitých přechodů v rámci vzdělávacího systému, tj. šance respondenta dostat se ze základní školy na střední či ze střední školy na školu vysokou atd. Proto je optimální využít výsledky mezinárodního šetření schopností žáků základních a středních škol (PISA) a jeho návazné části (PISA-L).

Mgr. Natálie Simonová

» **Preferenční hlasování – nerovné šance**

Jedním z parametrů volebního systému do Poslanecké sněmovny, který byl zasažen reformou, je způsob preferenčního hlasování. Volič se může pokusit ovlivnit pořadí kandidátů na listině strany, kterou volí, pomocí tzv. preferenčních hlasů. Důležité jsou dva momenty: Jakým způsobem se o to volič může

pokusit a jak bude s jeho preferencemi naloženo při zjišťování výsledků.

Ve volbách do Sněmovny má volič dva preferenční hlasy. Může jimi označit dva kandidáty, kterým chce zvýšit naději na jejich zvolení. Kandidáti na nevolitelných místech získávají šanci, pokud obdrží alespoň 7% preferenčních hlasů. Po překročení této sedmiprocentní hranice je úspěšný kandidát katapultován na první místo kandidátní listiny své strany. Mandáty, které strana obdržela, jsou potom přidělovány jednotlivým kandidátům podle pořadí na listině. Preferenční hlasy mohou změnit stranami navržené pořadí kandidátů a tím zajistit zvolení kandidátů, jejichž původní pozice na listině vylučovala jakoukoli šanci na úspěch.

Tato úprava preferenčního hlasování však přináší jisté problémy. Volič má stejný počet preferenčních hlasů (dva) bez ohledu na množství poslanců, kteří se v jednotlivých krajích volí. Obdobně je tomu se sedmiprocentní hranicí úspěchu, která je taktéž stejně vysoká ve všech krajích, bez ohledu na rozdílný počet kandidátů na listinách. Je zcela zjevné, že kandidát v Karlovarském kraji, kde může být na každé listině 14 kandidátů, bude mít zcela jistě větší šanci získat preferenční hlas, než kandidát v Praze, kde listiny čítají až 36 kandidátů. V obou případech má volič pouze dva preferenční hlasy, přestože je v prvním případě rozděljuje pouze mezi 14 kandidátů, zatímco ve druhém případě mezi 36 kandidátů. Pravděpodobnost, že kandidát získá preferenční hlas je tak podstatně vyšší v malých volebních krajích, než v krajích velkých. Např. každý kandidát v Karlovarském kraji měl letos přibližně dvou a půlkrát větší šanci na zvolení pomocí preferenčních hlasů než jakýkoli kandidát ve Středočeském kraji. Můžeme zcela legitimně spekulovat, zda tímto způsobem nedochází k porušení rovnosti pasivního volebního práva!

Podstata problému je jasná. Mechanismus preferenčního hlasování by měl zohledňovat počet poslanců volených v kraji, či ještě lépe maximální počet kandidátů na listinách. Technicky je tuto situaci velmi jednoduché ošetřit. Např. je možné učinit proměnlivým počet preferenčních hlasů v závislosti na počtu kandidátů na listině. Znamenalo by to, že v každém kraji bude mít volič jiný počet preferenčních hlasů úměrný počtu kandidátů na listinách. To se však voličům může jevit komplikované a navíc v některých ohledech ne zcela optimální. Druhou možností je zachovat shodný počet preferenčních hlasů, ale učinit plovoucí procentní hranici nutnou pro postup kandidáta směrem vzhůru. Nebyla by fixována na jednu hodnotu shodnou pro všechny volební kraje (7%), ale vypočítávala by se pro každý kraj zvlášť na základě (maximálního) počtu kandidátů na listinách.

Teoretických řešení je celá řada. Problém by bylo možné řešit velmi efektivně tak, aby mechanismus preferenčního hlasování zůstal přehledný, pochopitelný a zároveň spravedlivý. Otázkou je, zda bude nalezena politická vůle

zabývat se tímto problémem, který zatím nikoho příliš nepálil.

Problémům nového volebního systému do Poslanecké sněmovny se podrobně věnuje stať: *Lebeda Tomáš: Vybrané dopady volební reformy*, která vyjde v připravovaném sborníku Sociologického ústavu *Volby do Poslanecké sněmovny 2002*.

PhDr. Tomáš Lebeda

«OTÁZKY & ODPOVĚDI»

»

Q: *Jak se provádí výzkumy sociálních problémů a otázek?*

A: V zásadě dvěma způsoby, buď chcete znát odpověď na otázku "PROČ?", hledáte motivy, potom použijete některou z kvalitativních metod, nebo chcete vědět "KOLIK?", zajímá vás rozložení, statistický výskyt některého znaku ve společnosti a použijete metody kvantitativní. Základní kvantitativní metodou je osobní rozhovor tazatele s respondentem (dotazovaný) na základě přesně stanoveného dotazníku, potom potřebujete dost respondentů, abyste mohl používat statistické metody. Jednou z neznámějších kvalitativních metod je hloubkový rozhovor, který má dopředu stanovenou pouze osnovu, které se chce výzkumník držet, aby požadované informace zjistil, upraví ji ale vždy podle konkrétní situace. Takových rozhovorů stačí jenom několik málo desítek. Pro všechny metody je jedno společné, pro kvalitu získaných výsledků musíte zabezpečit správný výběr respondentů, aby část požadované informace neunikla pouze proto, že jste se neptal těch správných lidí.

Ing. Adéla Seidlová

»

Q: *Jaké konkrétní praktické metody se používají při výzkumech společnosti?*

A: Začneme základními metodami kvantitativních výzkumů. Rozhovor - tazatel dostane dotazník a předpis, jak má vybrat dotazované (respondenty). Osobně se kontaktuje s respondenty (návštěva domácnosti, na veřejných místech, v zaměstnání apod.), pokládá jim otázky a zaznamenává do dotazníku odpovědi. Jsou další variace této metody, např. telefonické interview, kdy jsou z databáze generována telefonní čísla, tazatel respondenta nenavštěvuje osobně, ale zavolá mu. Další variantou je použití počítače, tedy bez papírového dotazníku. Umožňuje to zejména používat náročnější "filtrování", tedy pokládání dalších otázek v závislosti na tom, jak na ty předchozí respondent odpověděl. Dotazník - výzkumníci zašlou dotazník na předem vybrané adresy, adresát, který se stane respondentem výzkumu, vyplňuje dotazník sám a zašle jej zpět. Ze základních metod kvalitativního výzkumu jsou to zejména pozorování, hloubkový rozhovor a skupinové interview. Všechny metody sociologických výzkumů budou postupně prezentovány v rubrice "Metodologie" tohoto webu.

Ing. Adéla Seidlová

»

Q: *Co je náplní činnosti sociologa?*

A: Vědecká práce si je velmi podobná, ať už se jedná o kterýkoli vědní obor. Odlišuje se většinou pouze předmětem zkoumání a použitými metodami. Kromě provádění samotného výzkumu a analýz výsledků těchto výzkumů připravují sociologové odborné stati, vystupují na konferencích a seminářích, kde prezentují výsledky své práce. Kromě toho se sociologové věnují také administrativě - sestavováním žádostí o přidělení vědeckých projektů a sepisováním závěrečných zpráv z těchto projektů.

Ing. Adéla Seidlová

»

Q: *Jak se uskutečňují sociologické výzkumy v rodině?*

A: V praxi téměř výhradně metodou rozhovoru nebo hloubkového rozhovoru.

Ing. Adéla Seidlová

»

Q: *Je možné, aby dítě přežilo v přírodě jako např. Mauglí?*

A: Na tuto otázku lze odpovědět příklady "vlčích dětí", vyrůstajících mimo vliv lidské kultury. V roce 1975 byla publikována odborná studie, dokumentující 60 různých případů "vlčích dětí". Jeden z posledních případů je z roku 1920, kdy indický misionář J.A. Singh ve smečce vlků našel dvě děti - osmnáctiměsíční Amalu a osmiletou Kamalu. Kamala používala své ruce a paže pouze k chůzi a předměty uchopovala ústy. První srozumitelné slovo pronesla až po dvou letech. Amala zemřela v ústavu po roce pobytu mezi lidmi, zatímco Kamala po devíti letech. Podle psychologů by byl vývoj Kamaly završen asi v pětatřiceti letech, kdy by dosáhla mentální úrovně 10-12letých dětí. Jak vidíte, tak obě dívky v přírodě jistou dobu přežily, ale jejich návrat a zapojení do lidské společnosti nebyl úspěšný. Nakonec i J.A. Komenský dokazuje, že výchova (a život s ostatními lidmi) je nutným předpokladem, aby se "člověk stal opravdu člověkem".

Mgr. Ondřej Roubal

»

Q: *Jak se změnila mentalita obyvatel Německa po druhé světové válce?*

A: Významně. Němci prodělali něco jako revizi svého myšlení. Většina si dnes váží demokratických principů. Je kritická k fašistické minulosti... V našem výzkumu, který je založen na biografiích německých kolegů, konstatují, že jinak proběhl tento proces změny myšlení na západě a jinak v bývalé NDR. Zde nebyl proces kritického přehodnocení fašismu údajně tak osobní a proto se zde někteří starší lidé nepokrytě hlásí ke své fašistické minulosti a vznikají zde různé neofašistické mládežnické organizace.

Problém změny německé mentality asi nejlépe postihuje práce K. Jasperse (německý filozof) *Problém viny...* - vyšla česky

Vedle tohoto historického přehodnocování se ovšem Němci také výrazně modernizují, působí na ně kultura západních zemí, hlavně USA.

Mgr. Ondřej Roubal

»

Q: *Jaký je rozdíl mezi Čechy a Němci? Kdo se více modernizuje?*

A: Také nelze jednoznačně odpovědět. Německo a Němci jsou moderní lidé v moderní společnosti.

Pokud tato vaše otázka souvisí s prezentací výsledku zkoumání mentality v rámci euroregionu Nisa, pak nám skutečně vyšlo, že naše mladší generace má silnější a častější tendenci k modernizaci (ve smyslu větší samostatnosti, přizpůsobivosti, není tak tradiční apod.).

Mgr. Ondřej Roubal

»

Q: *Bude postrádat český národ po vstupu do EU svojí hrdost a národní cítění?*

A: Nebude nic postrádat, vždyť se tolik nezmění a pak, vždyť jsme dobří, ne?

Mgr. Ondřej Roubal

»

Q: *Jaké je obecné mínění v zahraničí o lidech v ČR?*

A: Je to asi různé. Působí zde různé stereotypy a předsudky. Asi tak jako u nás, kdybychom se zamýšleli nad tím jací jsou Němci, francouzi, Rusové,... Například ve výzkumu, který jsme udělali v rámci euroregionu Egrensis (Chebsko) i na německé straně se ukázalo, že obraz Čech je příznivý, jsme pracovití, stědří, přátelští, spolehliví... alespoň to uvádí většina dotázaných Němců. Naopak v diskusích o Česku se studenty v Polsku a na Slovensku jsem se dozvěděl, že si o nás myslí, že jsme líní, pohodlní, i když chytří... to ale nebylo reprezentativní...

Mgr. Ondřej Roubal

»

Q: *Jaká je mentalita Čechů a Němců a proč jsou mezi námi (Čechy a Němci) stále rozepře?*

A: Jednoznačně odpovědět na problematiku mentality Čechů a Němců je nesmírně složité. Víme však, že mentalita obou národů má své kořeny v dlouhodobém historickém vývoji, struktuře obyvatelstva, sociálním a politickém životě. Život obyvatelstva probíhal na obou stranách hranice odlišně, a tak se vytvářel i diferentní obsah "národních" mentalit. A vzájemně rozepře? Nedomnívám se, že rozepře mezi Čechy a Němci mají charakter určité stálosti. Jisté však je, že mnohé historické události a zkušenosti s německým národem jsou zdrojem mnohých rozepří i dodnes (např. odsun německého obyvatelstva z českého pohraničí v roce 1945).

Mgr. Ondřej Roubal